خراسان روزنامه صبح ایران
یک‌شنبه ۱۴ آبان ۱۳۹۶ .۱۶ صفر ۱۴۳۹ .شماره ۱۹۶۷۶

نخست‌وزیر روسیه گفت: نظام مالی بین‌المللی باید به سمت تعادل پیش رفته و دیگر جایی برای دلار به عنوان ارز غالب وجود ندارد. به گزارش فارس به نقل از راشاتودی، دیمیتری مدودف، نخست‌وزیر روسیه، در کنفرانس دوجانبه مقامات چینی و روسی، گفت: نظام بین‌المللی مالی باید به سمت تعادل پیش رفته و در این تعادل جایی برای یک ارز غالب وجود نخواهد داشت.

دیگر جایی برای دلار در نظام مالی بین‌المللی نیست

مروری بر وضعیت انعقاد پیمان‌های پولی دوجانبه در ایران و جهان

آغازی بر پایان امپراتوری دلار

غیاثی، حقگو
economic@khorasannews.com

توجه به پیمان های پولی دوجانبه حدود ۲۰ سال است که در جهان مورد توجه است. کشورها معمولا از این پیمان ها به عنوان ابزاری برای جلوگیری از آسیب اقتصاد ملی در اثر بحران های مالی بین المللی ناشی از حاکمیت دلار و بی اثر کردن تحریم ها و خصومت ورزی های آمریکا، استفاده و تلاش می کنند دلار را از مبادلات خود حذف و پول های ملی را جایگزین آن کنند. در پرونده امروز، مروری خواهیم داشت بر وضعیت جهانی پیمان های پولی و خواهیم گفت که هم اکنون حدود ۵۰ پیمان بین کشورهای جهان امضا شده که بیشتر آن ها بعد از بحران مالی سال ۲۰۰۷ منعقد شده است. همچنین درباره ساز و کار مبادلات که باعث سلطه دلار شده است و برخی مشکلات و موانع پیش روی مبادلات دوجانبه جزئیاتی را ارائه خواهیم کرد.

■ چگونه دلار، ارز جهان روا شد؟

برای این که به اهمیت پیمان های پولی دو جانبه در شرایط کنونی کشور پی ببریم، باید نگاهی به این موضوع داشته باشیم که سازِ و کار نظام پرداخت بین الملل در دنیا که تاکنون عمدتاً بر عهده دلار بوده، چگونه است و چه گستردگی دارد؟ پاسخ به این سوال را باید در تغییر و تحولات اقتصاد بین الملل پس از جنگ جهانی دوم جست وجو کرد. پس از جنگ جهانی دوم، یکی از اقداماتی که کشورهای آسیب دیده انجام دادند، تصمیم برای افزایش وابستگی ها و همکاری های اقتصادی، با هدف کاهش احتمال بروز مجدد جنگ بود. برای همین کنفرانسی با حضور ۷۳۰ نماینده از ۴۴ کشور جهان به نام «برتن وودز» تشکیل شد. یکی از مسائلی که این کنفرانس آن را حل کرد، پاسخ به این موضوع بود که برای تعریف پول مشترک بین المللی چه کار باید کرد؟ در نتیجه این کنفرانس، با اصرار آمریکا، دلار به عنوان پول معتبر تجارت بین کشورها پذیرفته شد. بنابراین نقطه آغاز جهان روایی دلار را باید در این معاهده بین المللی جست وجو کرد. اگر چه این کشور در آن زمان متعهد شد طلا را به عنوان پشتوانه ای برای انتشار دلار قرار داده و هر اونس طلا معادل ۳۵ دلار باشد، اما چندین سال بعد و در سال ۱۹۷۱، این تعهد خود را ملغی کرد. در هر حال، بعد از کنفرانس برتن وودز، دلار تا حد زیادی به عنوان پول بین المللی مطرح و بانک مرکزی این کشور نیز مدیریت کننده این نقدینگی در جهان شد. اما منافع جهان روایی دلار برای آمریکا چه بود؟ این سوال دو پاسخ مشخص دارد. اول منافع سیاسی که مربوط به نظام پرداخت دلار می شود. دوم منافع اقتصادی که مربوط به تقاضای دلار برای مبادلات در جهان است. در ادامه به این دو موضوع که هر دو منجر به نفوذ و تسلط پولی آمریکا در جهان شد، می پردازیم. موضوعی که هم اینک و با تحریم های آمریکا علیه ایران، اهمیت خود را نشان داده است.

■ منفعت آمریکا از تقاضای دلار کشورها در مبادلات تجاری

به طور کلی، بعد از کنفرانس برتن وودز، تجار کشورها برای مبادلات اقتصادی نیاز به دلار پیدا کردند. منتهی آمریکا، این ارز را به رایگان در اختیار آنان قرار نمی داد. آن ها مجبور بودند کالا به آمریکا صادر کنند تا دلار به دست آورند. بدین ترتیب تقاضای مبادلاتی دلار اولاً باعث شد آمریکا بدون هیچ فعالیت مفید اقتصادی پول منتشر کرده و کالا وارد کند. نمونه بارز این پدیده، خریدهای خارجی گسترده آمریکاست که از سال ۱۹۷۱ و در قالب کسری تراز تجاری این کشور رخ داده است. جالب است بدانیم که این رقم هم اکنون بیش از هشت هزار میلیارد دلار است! ثانیاً تقاضای مبادلاتی دلار باعث شد تا آمریکا بتواند تراکنش های مالی بین کشورها را به طوری که جزئی تر در ادامه بیان می کنیم، رصد و مدیریت کند.

■ منفعت آمریکا از جهان روایی دلار با تسلط بر نظام پرداخت دلار

اما شاید مهم ترین منفعتی را که آمریکا از جهان روایی دلار برد، بتوان به تسلط این کشور بر نظام پرداخت دلار در سطح بین المللی دانست. موضوعی که در سال های اخیر، نقطه اتکای عمده تحریم های این کشور علیه دیگر کشورها و از جمله ایران به طور مستقیم و غیر مستقیم بوده است. مستقیم از نظر استفاده مستقیم ایران از دلار و غیر مستقیم از نظر اعمال نفوذ آمریکا بر قطع رابطه اقتصادی کشورها با ایران. اما چگونه؟

در همه کشورها برای نقل و انتقال داخلی پول، نظام پرداخت توسط بانک مرکزی آن کشور تعیین و راه اندازی می شود. منظور از نظام پرداخت، مجموعه نهادها، ابزارها، قوانین، رویه ها، استانداردها و ابزارهای فنی است. به عنوان مثال، در کشور ما اتاق تسویه ای بین بانک ها وجود دارد که تراکنش های کارت های بانکی، تحت آن، بین بانک ها مدیریت و انجام می شود. بدیهی است اگر مثلاً سیستم شاپرک، امکان تبادل پول بین دو کارت بانکی را ندهد، این تبادل پول و تسویه انجام نخواهد شد. حتماً این تجربه را در ساعات پایانی شب و هنگام پرداخت پول از طریق برخی کارت های بانکی تجربه کرده اید!

در دنیا نیز با جهان روا و گسترش یافتن دلار، بانک مرکزی این کشور، نظام پرداخت متناسب با آن را راه اندازی کرد. این نظام، که در ذیل خود پنج سامانه (از جمله سامانه تسویه از طریق چک، اتاق تسویه اتوماتیک، شبکه های کارتی، سیستم های انتقال الکترونیکی روزانه منابع مالی و نظام تسویه ملی فدرال رزرو) دارد، بزرگ ترین نظام پرداخت پول در دنیاست که روزانه میلیون ها تراکنش با ارزش میلیاردها دلار را در سطح جهانی و از طریق نهادهای مالی مدیریت می کند. عمده این نهادهای مالی، نزد بانک مرکزی آمریکا، حساب دارند. این که می گوییم «عمده»، به این دلیل است که هر بانکی که بخواهد عملیات بانکی دلاری انجام دهد، ناچار است به شبکه پرداخت دلاری در آمریکا، متصل شود که این کار با اخذ مجوز آن از بانک مرکزی آمریکا انجام می شود یا این که مجبور است نزد یک بانک دارای مجوز دیگر، حساب دلاری افتتاح کند. اینجاست که سلطه سیاسی آمریکا در قالب جهان روایی دلار نمود پیدا می کند. رواج استفاده از دلار به عنوان پول ملی آمریکا، این امکان را به آمریکا می دهد که به بهانه تبعیت دلار از قوانین داخلی آمریکا، دارایی کشورها در قالب حساب های دلاری را مسدود کند. جالب است بدانید که دفتر کنترل دارایی های خارجی ها (OFAC) با هدف همین اعمال تحریم ها علیه کشورها دایر شده است. بدین ترتیب آمریکا می تواند یکجانبه، بانک های ذیل نظام پرداخت دلار را وادار به محدود کردن نقل و انتقال دلاری کشورهای مخالف آمریکا کند. در غیر این صورت دو خطر که یکی بسیار بزرگ تر از دیگری است، آن بانک را تهدید می کند. اول جریمه مالی است. اما دومی که بسیار مهم است، محروم شدن آن بانک از اتصال به نظام پرداخت جهانی دلار و چه بسا محروم ماندن از میلیاردها دلار تراکنش دلاری و کسب درآمد و اعتبار از طریق آن است.

■ جایگزین های نظام پرداخت بین المللی به جای دلار چیست؟

همانطور که تاکنون بدان تصریح شد، نظام پرداخت دلار، امکانات وسیعی را برای اعمال نفوذ اقتصادی این کشور در جهان فراهم کرده است. این امکان به دلیل روی آوردن کشورها به ساده ترین شکل مبادلات بین المللی یعنی اتکا به ارز مرجع است. باید گفت که در یک تقسیم بندی کلی، سه شیوه برای تبادلات مالی بین المللی وجود دارد؛ اول: استفاده از ارز مرجع که دلار به همراه همه معایب و مضرات، نمونه بارز آن است. دوم: ایجاد ناحیه مشترک پولی و سوم: استفاده از پیمان های پولی دوجانبه. در روش ناحیه مشترک پولی مثل اتحادیه اروپا، کشورها ارزهای خود را کنار گذاشته و از یک پول واحد جدید استفاده می کنند. این شیوه عمدتاً برای کشورهایی امکان پذیر است که دارای شرایط اقتصادی و سیاسی نسبتاً همگن بوده و تلاطمات ارزی و تورمی آن ها در حداقل ممکن باشد. اما در روش پیمان پولی دو (یا چند) جانبه دو کشور به جای یک پول واحد، به استفاده از دو پول (ارزها/واحدهای پول) یکدیگر برای تسویه تجاری استفاده می کنند و بنابراین دلار، پوند و ... در این شیوه تجارت نقشی ندارند.

■ در پیمان پولی دوجانبه چگونه دلار حذف می شود؟

بهتر است در این قسمت، موضوع را با ذکر یک مثال توضیح دهیم. فرض کنید ایران و روسیه با هدف تسهیل روابط تجاری می خواهند وزن ارزهای واسط مانند دلار و یورو را در تجارت خود کاهش داده و از پیمان پولی دوجانبه استفاده کنند. در این رابطه، پس از امضای پیمان پولی دو جانبه توسط بانک های مرکزی دو کشور، ابتدا دو بانک مرکزی، نسبت ریال به روبل را طبق روش های مرسوم بازار تعیین می کنند. سپس روسیه، یک حساب ریالی نزد بانک مرکزی ایران افتتاح می کند که ریال آن متعلق به روسیه است. ایران نیز یک حساب به روبل نزد بانک مرکزی روسیه افتتاح می کند. مبالغ این حساب نیز به روبل، مربوط به ایران است. سپس دو بانک تجاری به عنوان بانک های عامل در دو کشور تعریف می شوند. حال اگر یک تاجر ایرانی بخواهد از روسیه کالا وارد کند، به تاجر روسی سفارش خرید می دهد و پس از دریافت پیش فاکتور از تاجر روسی (که مبلغ کالا را به روبل بیان کرده)، مبلغ را به ریال، به بانک تجاری ایرانی واریز می کند. متعاقباً این بانک، مبلغ یادشده را نزد بانک مرکزی ایران واریز می کند. در مرحله بعد این مبلغ از حساب روبلی ایران در روسیه کسر و به حساب ریالی روسیه در ایران اضافه می شود. بانک مرکزی روسیه نیز معادل مبلغ قرارداد را به روبل به بانک تجاری روسی می دهد تا به حساب تاجر روسی واریز کند. با تایید دریافت مبلغ قرارداد توسط بانک تجاری روسی، کالا در ایران ترخیص می شود و در اختیار تاجر ایرانی قرار می گیرد. در پایان دوره (که سیکل های آن در قرارداد بانک های مرکزی دو کشور قبلاً تعیین شده است)، بانک های مرکزی ایران و روسیه حساب روبل و ریال را تسویه می کنند. این تسویه از طریق طلا یا دیگر دارایی های ارزشمند انجام خواهد شد. بالعکس این فرایند برای صادرات کالا از ایران به روسیه (در مثال یادشده) اتفاق خواهد افتاد. بدین ترتیب مشاهده می شود که نیازی به استفاده از دلار در تجارت بین دو کشور نیست و دو کشور می توانند صرفاً با ارزهای رایج خود، به طور مناسبی به تجارت بپردازند. توجه به مزایای پیمان پولی دوجانبه، منجر به استقبال از این روش در سال های اخیر و در بین کشورها شده است. روشی که ابتدا در جنوب شرقی آسیا ابداع و به کار گرفته شد.

■ پیمان های پولی دو و چندجانبه در جهان

جالب است بدانید پیمان های پولی دو و چندجانبه، در مرحله بعد و بعد از دو بحران بزرگ مالی مورد توجه قرار گرفت. یعنی درست بعد از آسیب کشورها از بحران هایی چون بحران مالی جنوب شرق آسیا در سال ۱۹۹۷ و همچنین بعد از بحران مالی جهان در ۲۰۰۷ دو موج توجه به پیمان های پولی ایجاد شد. کشورها تلاش کردند با این ابزار برتاب آوری اقتصاد خود در برابر بحران ها یا فشارهای بین المللی بیفزایند. تحریم کشورهایی نظیر روسیه و خصومت غرب با چین هم سبب شد توجه به پیمان های پولی به عنوان ابزاری ضدتحریمی افزایش یابد. این روند باعث شده است که تاکنون حدود ۵۰ پیمان پولی بین کشورهای جهان امضا شود.

■ چیانگ مای؛ آغازگر پیمان های دوجانبه پولی

بعد از وقوع بحران مالی سال ۱۹۹۷ در جنوب شرق آسیا، جلسات بسیاری برای بررسی علل این بحران و طراحی ابزارهایی برای پیشگیری از آسیب پذیری و شکنندگی اقتصادها در بحران های مشابه برگزار شد. در نتیجه این جلسات سرانجام در سال ۲۰۰۰ میلادی وزیران اقتصاد کشورهای آسه‌آن+۳ (کشورهای آسه‌آن به علاوه چین، ژاپن و کره‌جنوبی) در شهر «چیانگ مای» تایلند گردهم آمدند و به توافقی دست یافتند که منشأ تحولات عظیمی در حوزه ارزی جنوب شرقی آسیا شد. یکی از مهم ترین مفاد «طرح چیانگ مای»، توسعه «پیمان های پولی دوجانبه» برای استفاده از پول های محلی در تجارت بین کشورهای آسه‌آن+۳ بود تا آثار پول های پرقدرت جهانی مانند دلار و یورو در اقتصاد این کشورها کاهش یابد. آن گونه که پژوهشکده پولی و بانکی گزارش کرده، در واقع مقاوم‌سازی سیستم تبادلات مالی خارجی این کشورها در اولویت قرار گرفت و روز به روز توسعه یافت؛ به گونه ای که هم اکنون ادعا می شود که در جنوب شرقی آسیا ارز غالب وجود ندارد و از همه ارزها در تجارت استفاده می شود.

■ بحران ۲۰۰۷؛ افزایش پیمان ها

بعد از بحران مالی سال ۲۰۰۷ نیز بر تمایل کشورها برای برقراری پیمان های پولی افزوده شد. دو تصویر روبه رو نشان دهنده پیمان های پولی در سال ۲۰۰۷ و ۲۰۱۵ است؛ چنان چه ملاحظه می شود در فاصله هشت ساله ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۵ تعداد پیمان ها چندین برابر شده و حدود ۵۴ پیمان تاکنون بین کشورها امضا شده است که چین با امضای ۳۲ پیمان با کشورهای مختلف از همسایگانش مثل کره جنوبی تا کانادا و روسیه و برزیل، یکه تاز عرصه حذف دلار است. بعد از چین، ژاپن با ۹ پیمان و کره جنوبی با شش پیمان در رتبه های بعدی قرار دارند. کشورهای اروپایی مثل انگلستان و سوئیس و کشورهای اقیانوسیه در مجموع ۱۱ پیمان امضا کرده اند. مالزی و پاکستان چهار پیمان و کشورهایی چون هند، روسیه، ترکیه، امارات و ... هم هرکدام با حدود سه پیمان نقشی در حذف دلار از مبادلات بین المللی ایفا کرده اند.

■ موانع اجرای پیمان های پولی چیست و چگونه قابل رفع است؟

اگر چه سرعت رشد پیمان های پولی دوجانبه بالاست و طی سال های اخیر با افزایش تنش ها بین شرق و غرب از سویی و عزم چین برای استقلال مبادلاتش از دلار از سوی دیگر، باعث افزایش این سرعت شده است اما نباید از موانع توسعه این پیمان ها غافل بود. چنان چه تجربه نشان داده است موانع اجرای این دو پیمان دو دسته است؛ اول مربوط به قبل از امضای توافق است که مشکلاتی نظیر مذاکرات سیاسی، جلب نظر موافق طرفین و ایجاد اطمینان در تجار درباره کارایی ساز و کار جدید باعث تاخیر در امضای توافق می شود. مثلا با وجود شروع فرایند مذاکرات بین ایران و روسیه برای امضای پیمان پولی دوجانبه از ابتدای سال ۹۴ این مهم تاکنون محقق نشده است. حدود ۱/۵ سال بعد از شروع مذاکرات، صالح آبادی، مدیرعامل بانک توسعه صادرات اعلام کرد که با وجود تلاش های سیستم بانکی کشور برای اجرایی کردن پیمان پولی دو جانبه با روسیه؛ اما بانک مرکزی این کشور اعلام کرد صرفا فرایند نظارت صدور مجوز را انجام داده و در فرایند تسویه دخالت نمی کنیم. بنابراین باید مذاکرات با روس ها ادامه یابد تا چارچوبی منطقی برای پیمان که در آن تسویه نیز ملاحظه شده باشد به دست آید.

■ موانع بعد از امضا؛ از نوسانات ارزش پول تا تغییر ترکیب تجاری

اما برخی مشکلات هم بعد از امضای توافق سوآپ ارزی و افتتاح حساب های متقابل بین دو کشور است. بعضا دیده شده است که بعد از امضای این موافقت نامه ها، تجار علاقه ای به استفاده از آن نشان نمی دهند. مثلا درباره پیمان اخیر چین و روسیه، الکساندر گابویو، رئیس روسی «برنامه آسیا-پاسیفیک» چندی پیش اعلام کرد که «هنوز مشخص نیست چه تعداد از شرکت ها از مکانیزم قرارداد سوآپ چین و روسیه استفاده کرده اند. استفاده از این قرارداد در پرداخت های تجاری پرهزینه و پرخطر است». او تصریح کرده است که ممکن است علت استفاده نکردن از این پیمان، نوسانات زیاد واحد پولی روسیه باشد. علاوه بر نوسانات ارزش پولی یکی از کشورها، نداشتن توازن تجاری بین دو کشور نیز مانعی در راستای اجرای پیمان خواهد بود. چنان چه روند تجارت بین دو کشور یک طرفه باشد و میزان صادرات یا واردات یک کشور بسیار بیشتر از طرف مقابل باشد، در انتهای دوره باید میزان قابل توجهی از بدهی توسط بانک مرکزی یک طرف (که صادرات کمتر و واردات بیشتر دارد) در قالب دارایی به طرف مقابل منتقل شود. این مشکل زمانی جدی تر می شود که بعد از امضای پیمان پولی، ترکیب تجاری دو کشور تغییر کند و کفه به سمت صادرات یا واردات یک کشور سنگین تر شود. با همه این ها اما چنان چه کشورهای طرف پیمان و به ویژه بانک مرکزی، در اجرای آن جدیت به خرج دهند و به تجار این پیام را ارسال کنند که منافع آن ها در برابر مشکلات احتمالی به خطر نمی افتد و پوشش های لازم توسط بانک مرکزی لحاظ می شود، امکان توسعه این پیمان ها و استفاده از مزیت های بی شمار آن وجود دارد.

■ پیمان پولی دوجانبه در ایران؛ از حرف تا عمل

با وجود مزایایی که برای پیمان پولی دو جانبه مطرح شد، تاکنون این موضوع توسط بانک مرکزی ایران آن طور که باید و به دلایلی که تاکنون شفاف بیان نشده، جدی گرفته نشده است. شاید اگر سهم مبادلات دلاری در نظام سوئیفت بین الملل زیر ۵۰ درصد بود، این نگرانی ها تا حد زیادی کاهش می یافت. اما هم اینک که آمریکا تحریم های گسترده مالی و بانکی را علیه ایران به اجرا درآورده، این ضرورت بیش از پیش احساس می شود. در حقیقت مشکل اینجاست که علاوه بر قطع دسترسی ایران به نظام پرداخت گسترده دلاری در جهان، حتی گمانه هایی مبنی بر رصد پیام های سوئیفت (سیستم تبادل اطلاعات مالی بین المللی) توسط آمریکا نیز مطرح شده است. همچنین قوانین و رفتار پیچیده آمریکا منجر به پراکنش نوعی ترس در بین طرف های تجاری ایران از مبادله با کشور ما شده است. ترسی که ریشه در محرومیت از دسترسی به چرخه دلار دارد. بنابراین پیمان های پولی به این دلیل که اولاً اساساً از دلار استفاده نمی شود و ثانیاً پایش آن به مراتب سخت تر و پیدا کردن هدف های تحریمی بسیار هزینه بر تر خواهد بود، یکی از بهترین زمینه ها برای مبارزه با نفوذ دلاری آمریکا بر تجارت خارجی ایران است. در این زمینه حدود سه سال است که موضوع برقراری پیمان های پولی دوجانبه با کشورهایی نظیر روسیه، عراق و ترکیه به جد، مطرح است. اما عملاً مهر امسال، اولین پیمان پولی کشور با ترکیه نهایی شد. البته به گفته ابراهیمی دبیر کل شورای مشترک بازرگانی ایران و ترکیه، در این پیمان، دلار از مبادلات دو کشور حذف نشده و می توان در کنار معامله با دلار، با ریال و لیر هم کار کرد. باید دید سرانجام پیمان پولی با کشورهای روسیه و عراق چه زمانی عملیاتی خواهد شد و موانعی که به عمده آن ها اشاره شد، چه زمانی از سر راه تجارت خارجی ایران کنار خواهد رفت.

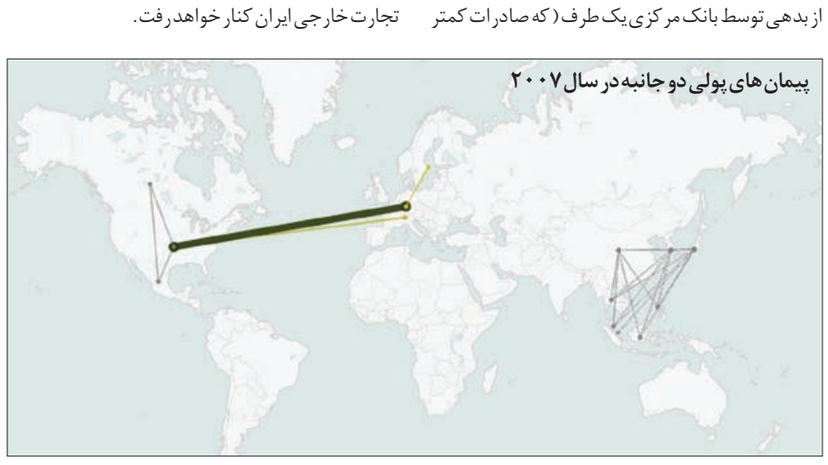

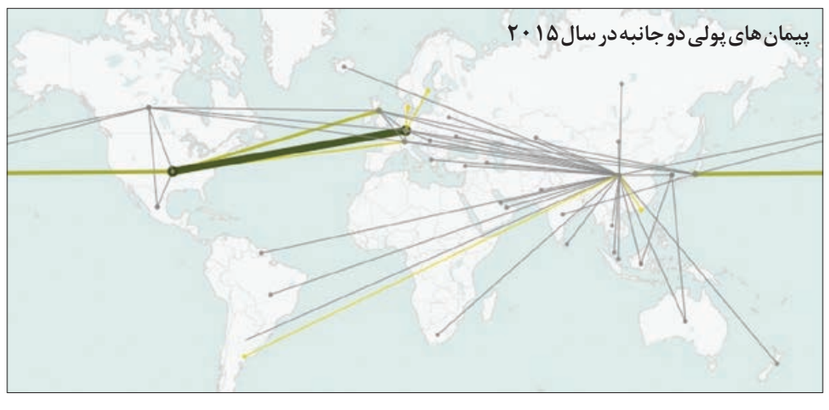

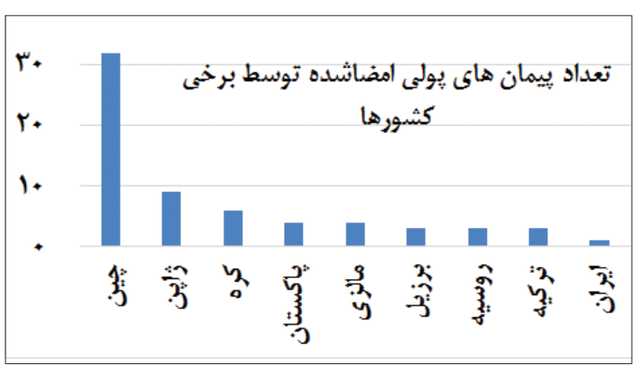

> ۵۴ پیمان پولی دوجانبه بین کشورهای جهان منعقد شده است

جدول سخت [شماره ۱۹۲]

طراح جدول: بیژن گورانی

افقی: ۱ - مسمار - نامی برای بلبل - در دوره قاجار امور مربوط به تعزیه را رهبری می کرد ۲ - گوشه ای در دستگاه همایون - سرشار - تاج ۳ - تالاب و آبگیر - شهری در استان یزد - آگاه و مطلع - عفونت قارچی دهان شیرخواران ۴ - بوی افزار - اثر معروف دکتر طه حسین، ادیب مصری - خواب کودکانه ۵ - خوراکی برای چهارپایان اهلی - آلت شکنجه قدیمی - نوعی شکلات - درنگ ۶ - پسوند فاعلی - پرنده ای شبیه کبوتر - دریچه دهانه دوربین عکاسی - قدرت و توان - وقتی نون از اون بگیری! ۷ - شک و تردید - خمیده - تصویر چاپ شده - سامانه ۸ - لاغر و نحیف - نوعی همخوانی آهنگین قرآن و دعا - سستی و تنبلی ۹ - داخل - بزرگداشت - ضعف و سستی - پدر ۱۰ - آلوده به ننگ - شهری کهن در کرانه سیردریا - از آثار هوشنگ گلشیری، پایه گذار جریان نوین داستان نویسی فارسی ۱۱ - شهری در کارولینای شمالی - قهوه ای روشن - آهوی شکار شده!

عمودی: ۱ - از ماکیان - سنگ های مناطق بیابانی با لبه های تیز ۲ - داروی فراموشی - لوس ۳ - راه رفتن مار - پرستش خداوند ۴ - به بچه کنجکاو و پرتحرک گویند - طلایی ۵ - از دامنش مرد به معراج می رود - از برادران حضرت یوسف(ع) - گرداگرد دهان ۶ - نصف آجر - رودی جاری در جمهوری آذربایجان ۷ - چینه دیوار - هنر فرنگی - همانند ۸ - نوعی آبگوشت - زرشک ۹ - جالب توجه - حرکتی در ژیمناستیک ۱۰ - تکرار ش دانه تند خوراکی است - از ایالات آمریکا ۱۱ - باشگاه فوتبال ترکیه ای - کاکل اسب ۱۲ - شبیه و نظیر - شهری در برزیل ۱۳ - نشانه - امکان پذیر ۱۴ - بدخلق - جمله قرآنی - گریستن بر مرده ۱۵ - فرمانده گله گرگ ها - غذایی از گوشت چرخ کرده و سیب زمینی ۱۶ - اسم ترکی - رنگین کمان - ضمیر مونث عربی ۱۷ - برچسب - از آرایه های ادبی ۱۸ - نام چندتن از پادشاهان ساسانی بود - صفاتی که ذات خداوندی از آن ها منزه است ۱۹ - لذت - موشک زمین به زمین ۲۰ - دختر امام علی(ع) - به طور ناگهانی.

حل جدول شماره ۱۹۱

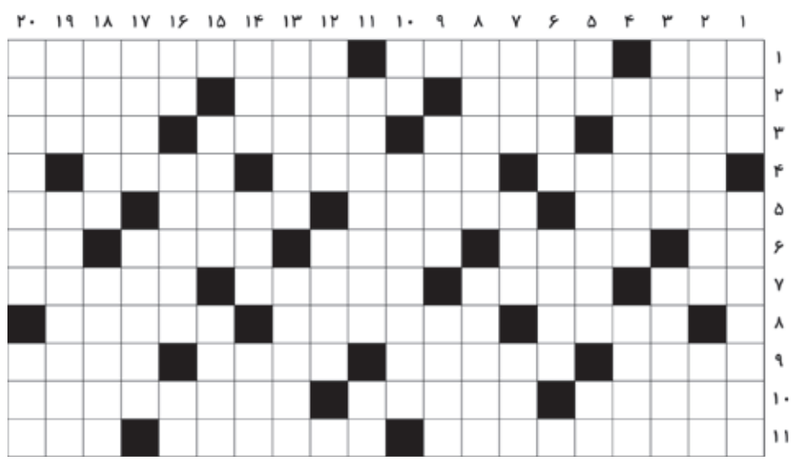

جدول متوسط [شماره ۶۹۷۳]

طراح جدول: مریم احمدی

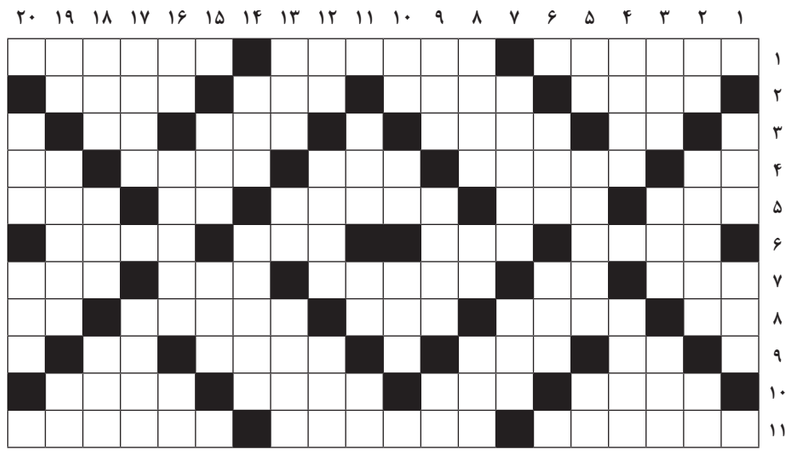

افقی:

۱ - دیگران - حمل و نقل - بیماری عفونی بسیار واگیردار که عموماً گلو را مبتلا می کند ۲ - کمر - چنگ - گردن زن غلات - شهری در آذربایجان غربی ۳ - سست و بی حرکت - جنبش - زنگ - جهت ۴ - حرف انتخاب - در گذشته نام تجاری چراغ نفتی خوراک پزی بود - ترش و شیرین - گلدسته - یازده ۵ - واحد شمارش شتر - بلد - اجرامی که به دور ستارگان می چرخند - راس - آداب ۶ - شگون - عقاب سیاه - فرومایه - هدف ۷ - جدل - شوربا - جاوید - نهر - سلاح کاشتنی ۸ - گشاده - چراگاه - دارایی - گفتار بی تامل - می دهند و سوامی کنند ۹ - باب روز - فرمان - زیانکار - درخت زبان گنجشک ۱۰ - ظهور - طریق - خودروی باربری کوچک - تمام ۱۱ - درمانگاه - بلندترین قله ایران - معلم ثانی

عمودی:

۱ - وسط - میوه گرمسیری ۲ - مادر عرب - تهمت - مخترع تلفن ۳ - دانشگاهی قدیمی در اتازونی - سود حرام - لوله گوارشی ۴ - موش خرما - گردآوری شده ۵ - پول ژاپن - هویدا - پوشش و هیئت ۶ - دام - زمستان ۷ - حد نصاب ورزشی - سن ۸ - دودمان - نام ترکی - جوانمرد ۹ - بخشی از پا - درست و بی عیب - نیز ۱۰ - مایه حیات - نت استمرار - اهلی ۱۱ - فتنه - جسر - تکرار حرف ۱۲ - رفوزه - ایستاده - شیار مارپیچ لوله تفنگ ۱۳ - خاطر - آخرین نازی - نوار ۱۴ - غذای بیمار - شعبده باز ۱۵ - الفت - پسوند شباهت ۱۶ - هنوز بیگانه - عزم - ویتامین جدولی ۱۷ - اندیشمند - آوار ۱۸ - ساز تیره - فرزند نوح - صورت ظاهر ۱۹ - از چاشنی ها - کتاب مقدس ترسایان - دور دهان ۲۰ - اسباب خانه - خواب

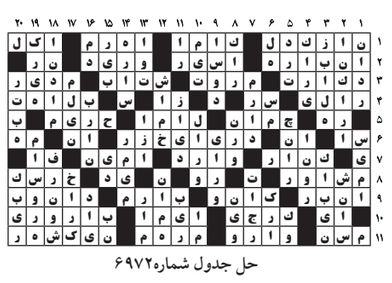

حل جدول شماره ۶۹۷۲